

HEKİMİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

İbrahim BAŞAĞAOĞLU^a

ÖZET

Tıbbın uygulayıcısı olarak çeşitli faaliyetlerde bulunan hekim, hekimlik pratiği esnasında, bile bile veya dikkatsizlikle ya da ihmal yoluyla verdiği zararlardan, hekimlik kurallarına uymamaktan, teşhis ve tedavide son ve bilimsel metodları uygulamamaktan ve nihayet meslek ve san'attaki acemilikten dolayı yasal yönden sorumlu tutulmaktadır. Ayrıca tıptaki bilimsel ve teknik ilerlemeler her geçen gün hekimin sorumluluğunu hızla artırmaktadır.

Hekim, tıbbi yardımı hukukun çizdiği sınırlar içinde yaptığı sürece hukuka uygun olmakta, aksi halde hukuki ve cezai sorumluluk ortaya çıkmaktadır.

SUMMARY

THE LEGAL RESPONSIBILITY OF THE PHYSICIAN

While practicing medicine, the physician will have legal responsibilities during his various activities and interventions. The physician is responsible of intentional or careless acts leading to the patient, such as giving, harm, trespassing the established rules of medicine, for not applying up-to-date and scientific methods in patient care or for incompetence in the art of medicine.

The impact of scientific and technical development in medicine has increased the physician's responsibility.

If the physician practices according to the law, his acts would be accepted as legal, otherwise, there would be legal and even criminal responsibility.

GİRİŞ

Tıp ilminin uygulayıcıları olan doktorlar hukukun koruduğu insan sağlığı ve yaşama alanı içerisinde görevlerini hukukun çizdiği sınırlar içinde yapmak zorundadırlar. Tıbbi yardım bu sınırlar içinde yapıldığı sürece, hukuka uygun olmakta aksi halde hukuki ve cezai sorumluluk ortaya çıkmaktadır (3). Hekim, yetersiz bilgiden kötü niyete dek uzanan bir "hata edebilme alanı" içersindedir (1). Tıptaki bilimsel ve teknik ilerlemeler her geçen gün bu alanı hızla genişletmekte ve hekimin sorumluluğunu artırmaktadır.

^a Dr., İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Nükleer Tıp Anabilim Dalı, İSTANBUL

Hasta karşısında, hekimin sorumluluğu söz konusu olduğunda, ilk değerlendirilecek nokta hekimin davranışının meslek ahlakına ve hekim vicdanına uygun olup olmadığıdır.

Hekimin davranışı, "Tıbbi Fiil sonucu doğan sorumluluk ahlak ve vicdan sınırlarının dışında suç oluşturursa " yasal sorumluluk ortaya çıkar. Yasal sorumluluk hekimin, idare, medeni ve ceza hukuku açısından doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak suçlu olduğu durumlarda söz konusudur ve karşılığında yasaların ilgili maddelerinde bulunan cezalar verilir (2, 3, 6, 7, 9, 10, 14).

Memleketimizde 1960'dan itibaren yürürlükte olan hekimlerin uymakta zorunlu buldukları kuralların esasları, 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu'nun 59. maddesinin "g" bendine göre, Bakanlar kurulunca hazırlanmış "Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi" olarak bilinen bir tüzükte toplanmıştır.

Nizamname hükümlerine aykırı hareket eden hekim, "Haysiyet Divanına" sevkedileceği gibi, "Hukuki veya Cezai takibata da" uğrayabileceklerdir (16, 13).

"Hekim Sorumluluğu". hekimin hekimlik pratiği esnasında, bile bile veya dikkatsizlikle ve ihmal yoluyla verdiği zararlardan, hekimlik kurallarına uymamaktan, teşhis ve tedavide son ve bilimsel metodları uygulamamaktan ve nihayet meslek ve san'attaki acemilikten ötürü sorumlu tutulmasıdır (14). Böylece, hekimin vicdani sorumluluğunun yanısıra hukuki ve cezai sorumluluğu da söz konusu olmaktadır (4).

Hekim, tıbbın uygulayıcısı olarak çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Hastalıkları teşhis etmekte, çeşitli tedavi metodları uygulamakta, cerrahi ameliyeleri yerine getirmektedir. Bu faaliyetlerde hekim röntgen ışınlarından, biyolojik ve biyoşimik verilerden, ilaçlardan faydalanmakta, tedavilerde alışılmış ve alışılmamış metodlara başvurmakta bazı durumlarda deneysel müdahalelerde bulunmaktadır. Hekim bu gibi faaliyetlerde bulunurken bazı mesleki şartları yerine getirmiş, hastanın durumuna değer vermiş, tıp biliminin kurallarını öngörmüş ve uygulamış olacaktır.

Hekimin sorumluluğu kavramı hukukçuyu yakından ilgilendirmektedir. Tıp töresine uygun olmayan uygulamalar sorumluluğu gerektirir. Hekimin sorumlu tutulup, tutulmayacağını bizzat tıp uzmanları bilirkişi olarak belirleyecektir. Ancak hukuk, "Rıza", "İnsan üstünde deney", "Sun'i ilkah", "Organ nakilleri", "Abortus" ve "Ötanazi" gibi konularda hekimin sorumluluğu ile ilgili olarak alınacak kararlara karışmaktadır.

Bireylerin toplum içindeki hayatını düzenleyen hukuk kurallarının kapsamına insanın sağlık ve yaşayışını etkileyen fiiller ve dolayısıyla hekim ve hasta arasındaki ilişkiler de girmektedir.

Hukukun hekim ve tıp ile ilgilenmesi, hekimin faaliyetlerinin insan hayatı için büyük önem taşıması insanı iyileştirebilecek imkanlarına rağmen bazı durumlarda ölüm ve iyileşmesi imkansız sonuçlar meydana getirebilmesi ve nihayet hekimlik ile insan hayatının ayrılmaz kavramlar olmasından ileri gelmektedir (6, 15).

Medeni Hukuk Yönünden Hekimin Sorumluluğu

Medeni Hukukta sorumluluk suçun değil zararın olağan sonucu olarak belirmektedir. Bu hukuk dalında "bir kimse karşı tarafa verdiği zarardan sorumlu tutulmakta" ve sorumluluğa kaynak olarak:

a) Sözleşme

b) Haksız fiiller gösterilmektedir.

Sözleşmeden doğan sorumluluğun gerçekleşebilmesi için, varolan bir sözleşmeye bağlı bulunan şahıslardan birinin buna uymaması, aykırı hareket etmesi gerekmektedir (6).

Borçlar Kanunu'na göre, haksız fiil dolayısıyla bir sorumluluğun ortaya çıkabilmesi için:

1 - Bir zararın doğması,

2 - İşlenen fiilin haksız olması,

3 - Kusur ve ihmalin bulunması,

4 - Zarar ile bu haksız fiil arasında bir illiyet yani sebep ve netice ilişkisi bulunması şarttır.

Borçlar Kanunu'nun 41. maddesi şöyledir:

"Bir kimseye ister bile bile, ister ihmal yoluyla hukuka aykırı olarak zarara uğratan kişi bu zararı karşılamakla yükümlüdür" (14).

Ceza Hukuku Yönünden Hekimin Sorumluluğu

Hekimlerin ceza sorumluluğu, teknik olarak tıp san'atını uygularken veya uygulaması dolayısıyla ortaya çıkan suçlardan kaynaklanmaktadır (3, 5).

Hekimler, muayene ve tedavileri sırasında bir hata işlemeleri, hastalara zarar vermeleri ya da ölüme sebep olmaları halinde sorumlu olurlar. "Her kim tedbirsizlik veya dikkatsizlik yahut meslek ve san'atta acemilik veya nizamata ve evamir ve talimata riayetsizlik" sonucu bir kimseye cismen zarar verirse ya da bir kimsenin ölümüne sebep olursa sorumlu olur (TCK.455, 459) (12).

Hekimler, "Tedbirsizlik, dikkatsizlik", "meslek ve san'atta acemilik", "Nizamata, evamir ve talimata riayetsizlik", "kasten müessir fiil" ve mesleki sırrı ifşa" gibi cezai sorumluluğu gerektiren hususların yanısıra ayrıca memur olan doktorlar "İrtikap", "görevi savsama", görevi kötüye kullanma" ve rüşvet" suçları ile de sorumlu tutulurlar (3, 4, 5, 6, 11, 12).

Ceza Hukukunda "hata" bilhassa iki bakımdan ele alınmıştır: "Hukuki Hata, Fiili Hata". Bunlardan birincisi "Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz" (TCK.44) kaidesi ile

hükme bağlanmış. İkincisi de bazı kayıt ve şartlar altında TCK.nun 52. maddesinde gösterilmiştir. Bilmemek ve hata, hukukta aynı anlama gelir (8).

Hekimin cezai mes'uliyetinde gaye bir zararın ödenmesinden fazla hekimi dikkatli ve özenli harekete zorlamaktır (14).

Hastalarına karşı tıp ilmi ve sanatına aykırı bir tavır takınacak olursa o hekim, bilmelidir ki, yalnız kanunla mahkum edilmekle kalmıyarak, ahlaken ve vicdanen de hüküm giyecektir (16).

KAYNAKLAR

1. Acarlar, E.: "Tıbbi Deontolojide Ortak Sorumluluk Sorunu" Dirim Yıl:54, Sayı:7-8, 245-247 s., 1979.
2. Alıçlı, S.: "Cerrahın Kanuni Mes'uliyeti". Adli-Tıbbi Eksp. Cilt:6, Sayı:64, 13-17 s., 1960.
3. Aşçıoğlu, Ç.: Doktorların Hukuki ve Cezai Sorumluluğu. Olgaç Matbaası, Ankara, 1982. s. 64-84
4. Atabek, E.: Tıbbi Deontoloji Konuları. Yenilik Basımevi İstanbul, 1983, s. 101-112.
5. Aykaç, M.: "Hekimlerin Cezai Sorumlulukları". İ.Ü.Tıp Fak. Mecm.,47(4):791-796, 1984.
6. Bayraktar, K.: Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezai Sorumluluğu, Sermet Matbaası, İstanbul, 1972. s.41-61.
7. Demirhan, A.: "Medikal Deontolojinin Anlamı ve Modern Tıp Açısından Önemi". Bursa Tıp Fak. Dergisi. Yıl:7 Sayı:3, 171-176 s., 1980.
8. Erem, F.: Adalet Psikolojisi. 4. Bs., Ajans-Türk Matbaası, Ankara, 1961. s. 115-117.
9. Gürol, İ.: "Tarihi Perspektifte Deontoloji ve Bugüne ilişkin Görüşler" Sağlık Dergisi. Cilt :3. Sayı:9-10, 3-14 s., 1977.
10. - Köknel, Ö., K.Özügürlü: Tıpta Ruhbilim. Taş Matbaası, İstanbul 1983, s. 140-160.
11. Özek, Ç.: "Tıbbi Müdahalelerden Doğan Sorumlulukla ilgili Genel Prensipler". İst.Tıp Fak.Mecm. Cilt:29, Sayı:1, 160170 s., 1967.
12. Özen, C.: Kısa Adli Tıp Ders Kitabı. 3.bs. Tap Matbaası, İstanbul, 1983, s. 304-311.
13. Özkaya, İ.: "Hekimlik Görgüsüne dair". Dirim C.46. Sayı: 11, 506-508 s., 1971.
14. Şehsuvaroğlu, B.N., A.Terzioğlu: Tıbbi Deontoloji. Gel. 2. bs., Fatih Gençlik Vakfı Matbaası, İstanbul, 1983, s. 27, 43-47, 141-148.
15. Tandoğan, H.: Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri. Olgaç Matbaası Ankara, 1982. s. 226-242.
16. Ünver, S.: "Hekimin Mes'uliyeti". Dirim. Cilt:24, Sayı:1. 1949.